
BOEKBESPREKINGEN

¶ Jan Mertens, *Mijn leven als vakbondsman en politicus*, bewerkt door Arie Kuiper. Valkhof Pers, Nijmegen 2004, 359 pp. € 18,00
¶ Jan Jacobs

Deze autobiografie vormt het zeventiende deel in de zogeheten ‘MemoReeks’, waartoe het Katholiek Documentatie Centrum te Nijmegen in 1998 het initiatief nam. In deze reeks worden levensverhalen, autobiografieën en memoires opgenomen waarin opmerkelijke maar ook gewone Nederlandse katholieken die opgegroeid zijn vóór of kort ná de Tweede Wereldoorlog, hun ‘geleefde geloof’ vastleggen en voor toekomstige generaties toegankelijk maken. Het betreft in alle geval mannen en vrouwen die te maken hebben gehad met de al dan niet knellende, want verzuilde kaders van de katholieke subsamenleving, maar ook met de gevolgen van de ontzuiling die medio jaren zestig zo abrupt intrad. Het is vaak bijzonder fascinerend te lezen hoe zij die ontzuiling hebben beleefd: voor sommigen was het een ontworsteling, voor anderen een ontworteling; bij weer anderen was het een beleving waarin beide processen samengingen.

Sporen van dat samengaan van met elkaar botsende gevoelens treffen wij ook aan in dit boek, gebaseerd op een omvangrijk manuscript dat tussen 1984 en 1995 werd samengesteld door P.J.J. (Jan) Mertens en nadien werd ingekort en deels ook aangevuld door de journalist Arie Kuiper. Mertens was van juni 1964 tot juni 1973 voorzitter van het Nederlands Katholiek Vakverbond (NKV). In die functie is hij vooral bekend geworden vanwege een toespraak uit oktober 1968, waarin hij de concentratie van economische macht in het Nederlandse bedrijfsleven beschreef als een ‘lijnenspel’ van ongeveer tweehonderd personen die elkaar in allerlei verbanden ontmoetten en daar dan zaken deden (‘de 200 van Mertens’). Aansluitend maakte hij als Staatssecretaris voor Sociale Zaken deel uit van het roemruchte kabinet-Den Uyl (1973-1977). De herinneringen aan deze beide episoden worden in dit boek heel geloofwaardig, maar soms ook wat naïef

beschreven. Die naïviteit valt vooral op wanneer Mertens spreekt over zijn optreden als politicus in wat wel eens genoemd is ‘het meest idealistische kabinet van na de Tweede Wereldoorlog’, waarin ‘ego’s’ zaten als Dries van Agt, Ruud Lubbers, Wim Duisenberg, Hans Gruijters en Jaap Boersma om van Den Uyl zelf nog maar te zwijgen. In wezen was Mertens namelijk geen politicus, hij had zelfs een afkeer van het politieke bedrijf. Die afkeer steekt hij in dit levensverhaal niet onder stoelen of banken. Daarom zou hij aan zijn autobiografie zelf waarschijnlijk nooit die titel *Mijn leven als vakbondsman en politicus* hebben gegeven. Zijn werk voor de katholieke arbeidersbeweging ging bij hem voor alles; daaraan zijn beste krachten geven beschouwde hij als een roeping. Zijn politieke activiteiten waren hieraan volledig ondergeschikt. Daarom spreekt hij in dit ervaringsbericht waarschijnlijk soms ook zo badinerend over de politiek.

Gevormd in de wereld van de katholieke arbeiders(jeugd)standsorganisaties, manifesteerde Mertens zich binnen de arbeidersbeweging eerder als een doener dan als een denker. Dat verklaart dat zijn herinneringen soms zo feitelijk zijn en weinig analyse bevatten. Vermoedelijk hangt dat ook samen met het feit dat hij zich heel sterk baseert op zijn zakagenda’s die hij steeds zorgvuldig bewaard heeft.

Jan Mertens werd op 14 juli 1916 geboren in Heerlen en overleed op 2 augustus 2000 te Oosterhout. Deze twee plaatsen spelen verder geen rol in deze levensherinneringen. Het is Kuiper, die – zich baserend op mededelingen van Mertens’ dochter en oudste kind Marijke Voorn-Mertens – deze beide plaatsen in een verklarende context zet. Jan Mertens werd geboren in de kraamkliniek van de Vroedvrouwschool in Heerlen om te voorkomen dat de man die zijn – toen nog ongehuwde – moeder zwanger had gemaakt (dat was een gefortuneerde notaris in Tilburg) zijn reputatie zou verliezen. Zijn moeder trouwde kort daarop met de boerenknecht Janus Mertens uit Dongen, die het ‘voorkind’ van zijn echtgenote wettigde.